

Deel II

HANDREIKING

Grijp- en oppervlakteredding bij waterongevallen

INHOUDSOPGAVE

1	Best practices	1
2	Veiligheid	2
3	Procedures	3
4	Uitrusting	6
5	Vakbekwaamheid	7
	Colofon	8

1 BEST PRACTICES

1.1 Communicatie

Een OVRT heeft niet altijd de benodigde (digitale) communicatiemiddelen tot zijn beschikking. Om die reden kan er ook worden gebruik gemaakt van handsignalen. De seinen zijn:

- één arm gestrekt omhoog: **inhalen**;
- één arm op en neer bewegen: **sneller inhalen**;
- één arm gestrekt omhoog, evenwijdig aan de horizon heen en weer zwaaiend: **langzamer inhalen**;
- twee armen gestrekt omhoog betekent of contact met de drenkeling is verbroken of de lijn is losgeraakt/gebroken: **lijn vieren, dus wachten met inhalen**.

1.2 Ervaring en documentatie

Veiligheidsregio's met ervaring en documentatie op het gebied van grijp- en/of oppervlakteredding zijn:

- Fryslân
- Groningen
- Haaglanden
- Rotterdam-Rijnmond
- Zuid-Holland Zuid

Via de gegevens in de colofon kunt u contact opnemen met deze veiligheidsregio's als u meer informatie wilt met betrekking tot procedures, werkinstructies, implementatie, opleiden, trainen en oefenen.

2 VEILIGHEID

2.1 Risico's

De Brandweeracademie heeft in 2015 een onderzoek uitgevoerd naar de risico's die gepaard gaan met oppervlakteredding. Op basis van een literatuurstudie en twee expertsessies zijn risico's en bijbehorende maatregelen uitgewerkt in een matrix. Deze matrix kunnen veiligheidsregio's gebruiken om tot een RI&E te komen. De risico's en bijbehorende maatregelen worden benoemd in hoofdstuk 7 van het rapport *De feiten boven water*. Dit rapport is beschikbaar voor brandweerpersoneel en is te verkrijgen door contact op te nemen met de uitvoerders van de Handreiking en/of de secretaris van de Vakgroep Waterongevallenbeheersing

2.2 Arbeidshygiëne

Arbeidshygiëne bij grijp- en oppervlaktreddingen is noodzakelijk, omdat hulpverleners via het buitenwater of op de oever diverse bacteriële infectieziekten kunnen oplopen. Infecties zullen niet snel plaatsvinden bij een gezonde huid, maar kwetsbare plekken zijn wel: oren, mond, ogen en eventuele wondjes in de huid. Enkele meestvoorkomende voorbeelden van infectieziekten zijn: de Ziekte van Weijl, Blauwalg, Botulisme, Legionella, Blauwwier, maar ook de Ziekte van Lyme en Hepatitis.

Om het risico op bacteriële infectieziekten te minimaliseren is het van belang altijd enkele standaard hygiënemaatregelen toe te passen zoals:

- contact voorkomen met mogelijke infectiebronnen.
- na elke inzet direct handen wassen met desinfecteerende zeep;
- na inzet douchen inclusief haren wassen;
- uitrustingsstukken reinigen en het materiaal verzorgen zoals is voorgeschreven;
- niet eten en drinken in inzetgebied (water).

3 PROCEDURES

3.1 Grijpredding

Het uitvoeren van een grijpredding is een taak waarmee het operationeel inzetbare brandweerpersoneel kan worden belast. Om deze taak veilig en adequaat uit te voeren, is het van belang om per veiligheidsregio een eigen inzetprocedure op te stellen. Hierbij rekening houdend met de specifieke risico's van het verzorgingsgebied en de mogelijkheden van de (repressieve) organisatie.

Bij het opstellen van een inzetprocedure kunnen de volgende elementen aan bod komen:

- Uitruk
Welke taken moeten er worden uitgevoerd zodra er een melding binnen komt?
- Aankomst
Welke taken moeten er worden uitgevoerd zodra de eenheid aankomt op het plaats incident?
- Inzet
Op welke wijze verloopt de inzet?
- Redding slachtoffer(s)
Op welke wijze worden slachtoffers gered?
Op welke wijze wordt levensreddend handelen toegepast?
- Nafase
Nazorg personeel
Toepassen arbeidshygiëne

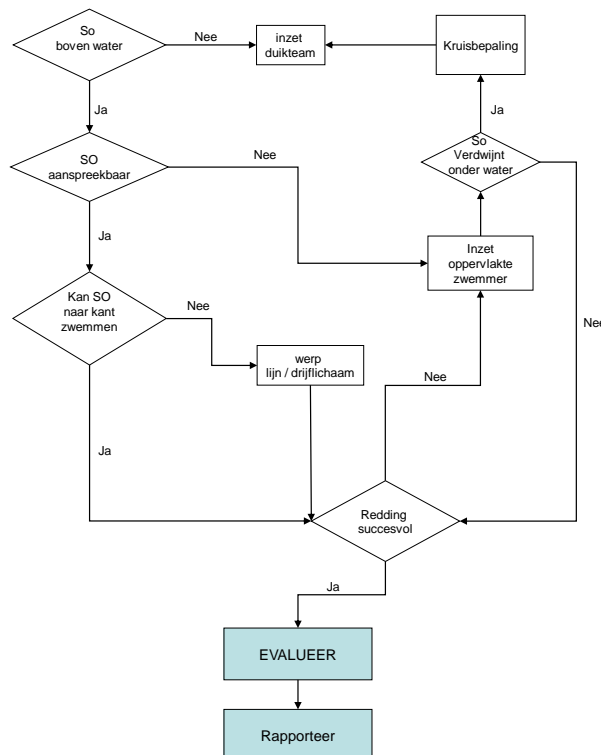
3.2 Oppervlakteredding

Het uitvoeren van een oppervlakteredding is een complexere taak dan het uitvoeren van een grijpredding. Om ook deze taak veilig en adequaat uit te kunnen voeren, is het van belang om per veiligheidsregio een eigen procedure op te stellen voor oppervlakteredding. Wederom rekening houdend met de specifieke risico's van het verzorgingsgebied en de mogelijkheden van de (repressieve) organisatie.

Naar behoefte kan een inzetprocedure worden opgesteld om een eenduidige werkwijze te ondersteunen. Maar elke inzet is maatwerk dus afwijken van procedure is noodzakelijk als de situatie daarom vraagt.

Het stroomschema is afkomstig uit de Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond en de voorbeeldprocedure op de volgende pagina is gebaseerd op een procedure uit de Veiligheidsregio Fryslân.

Inzetschema Oppervlakteredding

Inzetprocedure algemeen	
Uitruk	
Bevelvoerder	<ul style="list-style-type: none"> Bereidt zich voor op de inzet. Vraagt informatie aan meldkamer. Raadpleegt de bereikbaarheidskaart. Maakt een Laatste Minuut Risico Analyse (LMRA). Informeert het oppervlaktereddingsteam over de te verwachten situatie, het voorlopig inzetplan en de veiligheidsaspecten. Schaalt indien nodig (verder) op.
Zwemmende redders / helper(s)	<ul style="list-style-type: none"> Hangen uitrusting om en controleren dit. Voeren een persoonscheck uit.
Assistent OVRT / helper(s)	<ul style="list-style-type: none"> Assisteren bij het aankleden en het controleren van de uitrusting van de zwemmende redders.
Chauffeur OVRT	<ul style="list-style-type: none"> Bestuurt het voertuig.
Aankomst plaats incident	
Bevelvoerder	<ul style="list-style-type: none"> Verzamelt informatie (sporen, licht, olie en getuigen). Legt contact met de bevelvoerder TS/duikploegleider/OvD. Toetst LMRA aan nieuwe informatie. Bepaalt zoekmethode en inzet. Voert controle (visueel en op geautomatiseerd handelen) uit op de zwemmende redders.
Zwemmende redders / helper(s)	<ul style="list-style-type: none"> Voeren een persoonscheck uit bij elkaar. Maken zich gereed voor de inzet.
Assistent OVRT / helper(s)	<ul style="list-style-type: none"> Helpen zwemmende redders. Maken de omgeving en de middelen nodig voor de noodprocedure gereed (verlichting, EHBO-koffer, isolatiepakket) in samenwerking met de bemanning van de TS eenheid.
Bemanning TS eenheid	<ul style="list-style-type: none"> Assisteert oppervlaktereddingsteam en duikploeg. Maakt de omgeving gereed samen met assistent OVRT en/of duikploeg. Plaatst eventueel ladder en duikvlaggen. Laat eventueel ondersteunend vaartuig te water.
Inzet	
Bevelvoerder	<ul style="list-style-type: none"> Geeft direct leiding aan de reddingswerkzaamheden. Geeft aanwijzingen aan de bevelvoerder/duikploegleider.
Zwemmende redder 1	<ul style="list-style-type: none"> Voert de redding uit. Houdt contact met de zwemlijnhouder.
Zwemmende redder 2	<ul style="list-style-type: none"> Staat standby of assisteert de andere zwemmende redder in het water.
Assistent OVRT / helper(s)	<ul style="list-style-type: none"> Bereiden het isolatiepakket voor. Geven algemene ondersteuning Treden op als zwemlijnhouder.
Bemanning TS eenheid	<ul style="list-style-type: none"> Helpt assistent oppervlaktereddingsteam en duikploeg. Voert aanwijzingen uit van de bevelvoerder en/of duikploegleider.
Vinding slachtoffer/object	
Zwemmende redder 1	<ul style="list-style-type: none"> Geeft het lijnsignaal of meldt vinding via handsignalen. Bevrijdt indien nodig het slachtoffer. Neemt het slachtoffer in een vervoersgreep of legt het op de reddingsplank. Zwemt met het slachtoffer naar de wal.
Assistent OVRT	<ul style="list-style-type: none"> Meldt de vinding aan de bevelvoerder. Haalt de zwemmende redder in.
Bevelvoerder	<ul style="list-style-type: none"> Meldt de vinding aan de zwemmende redder, de assistent oppervlaktereddingsteam, de duikploegleider, de bevelvoerder en OvD.
Zwemmende redder 2	<ul style="list-style-type: none"> Gaat indien nodig te water en assisteert bij het op de wal brengen van het slachtoffer.
Assistent OVRT / helper(s)	<ul style="list-style-type: none"> Helpen zwemmende redder(s). Treden indien nodig op als signaalhouder.
Bemanning TS eenheid	<ul style="list-style-type: none"> Helpt het slachtoffer op de wal te brengen. Voert EHBO uit.

Slachtoffer op de kant	
Zwemmende redder	<ul style="list-style-type: none"> • Wacht nadere instructie af
Bevelvoerder	<ul style="list-style-type: none"> • Houdt aandacht voor de ingezette zwemmende redder(s). • Draagt slachtoffer over aan bevelvoerder TS.
Assistent OVRT	<ul style="list-style-type: none"> • Houdt de ladder vast. • Helpt zwemmende redder(s) uit het water.
Bemanning TS eenheid	<ul style="list-style-type: none"> • Assisteert de ambulancebemanning bij de behandeling van het slachtoffer. • Verricht levensreddende handelingen indien de ambulance nog niet ter plaatse is.

4 UITRUSTING

Naast kennis en kunde van de brandweermensen zijn er ook diverse materialen en persoonlijke uitrusting nodig voor het veilig en adequaat uitvoeren van een grijp- en/of oppervlakteredding. De uitrusting voor het uitvoeren van een grijp- en/of oppervlakteredding is regionaal maatwerk, de keuze voor een bepaalde uitrusting is mede afhankelijk van de uitkomsten van de RI&E. Ter indicatie zijn er enkele uitrustingsstukken op een rijtje gezet waarvan overwogen kan worden om deze te gebruiken.

4.1 Grijpredding

Bij uitrusting voor een grijpredding kan men minimaal denken aan:

- Drijvende werplijn (in zak) van maximaal twintig meter.
  - Geadviseerd wordt om een brandweereenheid te voorzien van minimaal één werpzak. Een werpzak heeft een werplijn die drijft. Deze kan effectief gegooid worden richting het slachtoffer en heeft een lengte van maximaal twintig meter. Vaak kan de redder dan droog blijven en hoeft deze het water niet in.
- Reddingsvesten, opblaasbaar of een vast vest.
  - Geadviseerd wordt om reddingsvesten te gebruiken die het drijfvermogen van twee personen (redder en drenkeling) aan kunnen.

Verdere keuzes worden gebaseerd op lokale wensen en de uitgevoerde RI&E.

4.2 Oppervlakteredding

Voor het uitvoeren van een oppervlakteredding wordt onderscheidt gemaakt tussen persoonlijke beschermingsmiddelen (pbm's) en reddingsuitrusting. Op beide gebieden is er een grote variëteit aan materiaal beschikbaar.

Ter indicatie hierbij een verkenning van de mogelijke middelen waarvoor gekozen zou kunnen worden.

Persoonsuitrusting	Reddingsuitrusting
Pak	Reddingsplank
Onderkleding	Werpzak met minimaal 20 meter drijvende lijn
Zwemvest met <i>quick release</i> koppeling.	Twee redlijnen van 200 meter
Lampje	IJsprickers
Helm	Schoenspikes
Handschoenen	
Vinnen	
Multi tool (mes / ruitentikker)	

5 VAKBEKWAAMHEID

5.1 Eisen KNZB-zwemdiploma

Uitvoeren in 'gewone' kleding

- Voetsprong
- 50 meter zwemmen, met slag naar keuze
- Onder mat door zwemmen en over mat heen klimmen
- Hoekduik gevolgd door voorwerp aantikken op 1.5 meter onder de wateroppervlakte
- 30 seconden HELP-houding uitvoeren
- 30 seconden watertrappen
- Zelfstandig op de kant klimmen

Uitvoeren in badkleding

- 150 meter achter elkaar in slag naar keuze
- 25 meter borstcrawl
- 25 meter rugcrawl
- 50 meter enkelvoudige rugslag
- 50 meter schoolslag
- Afzetten vanaf de waterlijn en uitdrijven in borstligging (10 seconden)
- Afzetten vanaf de waterlijn en uitdrijven in rugligging (10 seconden)
- Kopsprong gevolgd door zwemmen door een gat in zeil op 6 meter
- Draai om lengte-as en draai om breedte-as
- Wrikken (3 meter voorwaarts, draaien, 3 meter achterwaarts)
- Hurksprong
- Met een koprol te water

COLOFON

Opdrachtgever

Raad van Brandweercommandanten (Brandweer Nederland), namens deze de stuurgroep: Rob Brons, Jan Hazeleger, Esther Lieben en Lex Tillart.

Opdrachtnemer

Programmaraad Incidentbestrijding (Brandweer Nederland), namens deze: Jan Hazeleger

Uitvoering

Martijn van Straten Veiligheidsregio Haaglanden en Reddingsbrigades Nederland
Ferdinand Verhulst Brandweer Nederland en Veiligheidsregio Utrecht

Leden werkgroep

Eelke Bragt Veiligheidsregio Fryslân
Patrick Dams Veiligheidsregio Gelderland-Zuid
Rolf van Gerven Veiligheidsregio Gelderland-Midden
Siep Hania Veiligheidsregio Gelderland-Zuid
Patrick Hees Veiligheidsregio Limburg-Noord
Bert Kesimaat Veiligheidsregio Fryslân
Marleen Kouwyzer Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond
Rob Lange Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond
Wally Paridaans Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost
Hans de Reuver Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond
Piet Stroet Veiligheidsregio Flevoland
Frans van der Veen Veiligheidsregio Gooi en Vechtstreek

Met medewerking van

- Brandweeracademie
- Vakgroep Waterongevallenbeheersing
- Vakgroep Arbeidsveiligheid

Eindredactie

Communicatieteam Brandweer Nederland

Tijdslijn

Samenkomst	Aanwezig	Datum
Kennisname van rapport: De feiten boven water en opdracht tot start Handreiking	PRIB	19-11-2015
Bestuurlijke verkenning en formeren uitvoeringsgroep	PRIB/Brandweer Nederland	November/december
Start project Handreiking Grijp- en Oppervlakteredding	Stuurgroep RBC, PRIB, Brandweer Nederland	18-1-2016
Opstellen projectplan, formeren werkgroep, brononderzoek en verdere verkenning	Uitvoering	Februari t/m juni
Gezamenlijke schrijfsessie	Uitvoering	08-09-2016
Bespreken vorderingen Handreiking	Stuurgroep RBC	16-09-2016
1 ^e revisie Handreiking	Werkgroep, uitvoering	27-10-2016
Gezamenlijke schrijfsessie	Uitvoering	8-12-2016
2 ^e revisie Handreiking	Werkgroep, uitvoering	19-12-2016
Verdieping arbeidsveiligheid gedeelte	Uitvoering	18-01-2017
Gezamenlijke schrijfsessie	Uitvoering	24-01-2017
Voorbespreking revisie	Stuurgroep, PRIB, uitvoering	20-02-2017
Revisie Handreiking	Stuurgroep, uitvoering	01-03-2017
3 ^e revisie Handreiking	Werkgroep, uitvoering	06-03-2017
Gezamenlijke schrijfsessie	Uitvoering	23-03-2017
Afronding	Uitvoering	Maart/april

Bespreking Programmaraad Incidentbestrijding	Stuurgroep RBC, PRIB, Uitvoering	12-05-2017
Vaststelling versie 1.0 in Programmaraad Incidentbestrijding	Stuurgroep RBC, PRIB, Uitvoering	23-06-2017
Ter kennisname Handreiking	Raad van Brandweercommandanten	7-12-2017

Arnhem, januari 2018. Versie 1.0 vastgesteld op 23 juni 2017 door de Programmaraad Incidentbestrijding.

Brandweer Nederland
Kemperbergerweg 783
6861 RW Arnhem

Postbus 7010
6801 HA Arnhem

T 026 3552455
I www.brandweernederland.nl
E info@brandweernederland.nl